

Sådansk 4 - lærercommentarer

Til Sådansk 4 findes der ingen lærervejledning. Vi har i stedet samlet nogle kommentarer som vi mener kan være til hjælp for den enkelte lærer. Kommentarerne består af løsninger til nogle af hæftets opgaver, forslag og ideer til hvordan man kan arbejde med de forskellige afsnit i hæftet og kopiforlæg til de diktater der findes i hæftet.

Tillægsord

Formålet med afsnittet er at lære eleverne at bruge tillægsord i korrekt bøjningsform i egne tekster.

Eleverne skal lære tillægsords funktion og bøjning.

I Sådansk 3 har eleverne arbejdet med to ordklasser - navneord og udsagnsord - og er blevet fortrolige med dem.

Nu introduceres tillægsord som erfaringsmæssigt er sværere for eleverne at genkende og bøje da eleverne ofte undlader at bøje tillægsord når de anvender dem i deres eget talesprog.

Eleverne lærer at tillægsord fortæller hvad nogen eller noget kan være. Ordene hedder tillægsord fordi de kan lægge sig til navneord og fortælle hvad navneordet kan være. Det er vigtigt at eleverne forstår at tillægsord lægger sig til navneord og fortæller noget om dem. Det skal repeteres igen og igen.

I de første to opgaver i afsnittet i Sådansk 4 skal eleverne finde tillægsord til forskellige navneord ved at fortælle hvad navneordene kan være.

I opgave 3 skal eleverne erfare at et tillægsord får endelsen -t når det lægger sig til et navneord i intetkøn. For elever der anvender disse ord korrekt bøjet i deres talesprog, vil opgaven ikke være svær da endelsen kan høres. For fremmedsprogede elever og elever der ikke bøjer tillægsord i denne form når de taler, er det nødvendigt at lære at tillægsord skal have endelsen -t når de lægger sig til navneord i intetkøn.

Opgave 5

Fortæl eleverne at de skal skrive så de andre i klassen kan "se" huset for sig når beskrivelserne læses op. Derfor skal de huske at bruge mange tillægsord og mange detaljer. Man kan evt. lade eleverne tegne huset - uden at have set det, men kun ud fra beskrivelsen. Her kan man lade eleverne arbejde to og to. De to der skal arbejde sammen, må altså ikke have set hinandens tegninger.

Opgave 6

Ord der skal indsættes: 1 farlige, 2 store, 3 tørstige, 4 langsomme, 5 tykke, 6 hurtige, 7 bløde, 8 lange, 9 grimme, 10 giftige og 11 tynde.

Opgave 7

Eleverne kan evt. arbejde sammen to og to og først lave opgaven mundtligt og bagefter skrive hvad de sagde/valgte.

Opgave 8

Eleverne skal måske gøres opmærksom på at flere af ordene får dobbelt konsonant når endelsen -e tilføjes.

Opgave 9-10

Gennem opgaverne skal eleverne erfare hvordan tillægsord kan farve og give en tekst liv. Det er godt at rette opgave 9 før eleverne skal udskifte tillægsord og skrive teksten om. Her kan man tale om hvilken stemning tillægsordene giver den oprindelige tekst og den nye udgave.

Opgave 11

Endnu en opgave i at se hvordan tillægsord kan farve en tekst. Pigen vil ændre udseende efter de tillægsord eleven vælger.

Ekstraopgave

I en efterlysning skal beskrivelsen være meget præcis.

Prøv at lade eleverne være "vidner" til en hændelse. Aftal med en kollega eller en ældre elev at vedkommende skal komme ind i klasselokalet og blive der et øjeblik. Lad bagefter eleverne skrive et signalement af personen.

Eleverne skal ikke på forhånd orienteres om opgaven!

Opgave 12

Et andet kendetegn ved tillægsord er at de kan gradbøjes.

Eleverne skal lære at stave endelserne i højere og højeste grad. Også her kan der optræde ord hvor der skal indsættes dobbelt konsonant før endelsen -ere.

Opgave 13

Man kan slutte af med at eleverne læser deres pralevise højt for hinanden - evt. to ad gangen så de prøver at overgå hinanden når de læser op.

+ side 12

Svar til Hvem er hurtigst: Nikolaj

Diktat Sådansk 4 - side 13

Navn: _____ klasse: _____

Det er et _____ hus. Det har et
_____ stråtag og der er to skorstene. Den ene skorsten
_____. Der er en dør midt i huset og der er to
_____ på hver side af døren.

Det er et _____ hus. Der er to store
_____.

I et af _____ en
_____ mand og _____ på en
pibe. Der er også en postkasse ved siden af huset.

I _____ hænger der _____
_____.

(elevtekst)

Skriv og dan billeder

I afsnittet skal eleverne øve sig i at skrive med mange detaljer så deres tekster bliver spændende og interessante at læse.

Senere i skoleforløbet når eleverne bliver mere fortrolige med at skrive detaljeret, skal de lære at de vigtige steder i en tekst kan fremhæves ved at skrive detaljeret og vise i stedet for at fortælle. I dette afsnit skal eleverne i gang med den proces der fører dem frem til at skrive tekster der varierer mellem at vise og at fortælle – altså mellem at skrive scenisk og panoramisk. Den variation der er med til at kendetegne den gode tekst som kan fange og fastholde læserens interesse.

Men i 4. klasse er det vigtigste at eleverne bliver vænnet til at skrive i detaljer og på den måde danne billeder i hovedet på de personer der læser eller hører teksterne.

Opgave 1 og 2

Det er vigtigt at eleverne selv sætter ord på hvad der gør den ene tekst bedre end den anden. Derfor skal de begrunde deres valg.

Tal sammen i klassen om hvad der karakteriserer den gode tekst.

I tekst A **fortælles** at Anne blev bange, men i tekst B **vises** det. Der vises hvordan hun reagerer. Alle små detaljer bliver observeret, sanserne skærpes når man bliver bange. Derfor skal eleverne notere hvad Anne føler, mærker, hører og ser.

Opgave 3, 4 og 5

Da teksten i opgave 3 er et eksempel på hvordan man kan beskrive med mange detaljer, bør der tales om teksten før eleverne selv skal i gang med at beskrive et sted.

I den første skriveopgave er det det samme sted alle skal skrive om nemlig et svømmebassin. Opgaven er en forøvelse til på egen hånd at vælge et sted og beskrive det så alle kan forestille sig stedet og gætte hvad/hvor det er.

Når beskrivelserne er hængt op på opslagstavlen, kan de andre elever i klassen skrive deres gæt under beskrivelsen.

Hvis der er elever som har svært ved at vælge et sted at beskrive, er her nogle forslag:

- i et tog/en bus/i metroen/i et fly/på en båd
- på jernbanestationen
- i skoven/parken
- på stranden/havnen
- på gågaden
- falckstationen/en rutsjebane
- på restaurant
- på altanen/i køkkenet

Opgave 6

Den ”gode tekst” er også karakteriseret af gode ord og udtryk. Derfor startes skriveopgaven med at vælge ord der skaber uhygge og taler til sanserne.

Da eleverne stadig er usikre på ordklasserne, bør man repetere hvad udsagnsord, navneord og tillægsord er.

Eksempler på ord der kan skabe uhygge:

Udsagnsord: slæbe, knirke, stønne, gispe, knage, famle, stinke, skubbe, puffe, hive, smække, gyse, hamre, dunke, snuble, hvæse, rasle

Navneord: mug, ånde, træk, kælder, ledning, kontakt, økse, kniv, gelænder, kryb, loft, pulterkammer, kæde, lænke, væsen, omrids

Tillægsord: slimet, klam, rådden, iskold, mørk, ujævn, glat, klistret, klæbrig, svampet, knoppet, skarp, utydelig

Eleverne kan evt. opfordres til først at skrive et afsnit om hvad de hører, så et afsnit om hvad de lugter, derefter et afsnit om hvad de føler, mærker og til sidst hvad de ser.

Afsnittet er kort, men kan forhåbentlig give eleverne en begyndende forståelse for hvordan man kan skrive detaljeret og vælge sine ord med omtanke så læseren kan "se for sig" hvad man skriver. Senere i hæftet vil der være flere muligheder for at repetere dette sammen med eleverne.

Navneord

Afsnittet om navneord er en overbygning af det tilsvarende afsnit i Sådansk 3. Dvs. at vi igen lægger vægt på at eleverne skal kende navneord og deres forskellige bøjningsformer. Reglerne omkring navneord bliver repeteret. Opgaverne er en blanding af konkrete og abstrakte. Sidstnævnte for at tilgodese elevernes nysgerrighed, almene viden og kreativitet.

Opgave 1

Det er væsentligt at eleverne bliver motiveret for et såkaldt "tørt" emne. Derfor har vi valgt denne lille huskeleg som introduktion til afsnittet, samtidig med at eleverne igen stifter bekendtskab med hvad navneord egentlig er.

Legen er som bekendt ikke ny.

Derfor kan man som lærer udvide opgaven med andre varianter. Eksempelvis kan eleverne selv tegne x-antal navneord på et stykke papir, bytte med en kammerat, se dem i x-antal minutter og skrive hvad de kan huske.

Lad eleverne læse deres ord op, skriv nogle af dem på tavlen og tal om stavemåderne.

Opgave 5

Lad eleverne læse associationerne op. De mere specielle kræver en forklaring. Lad helst alle elever komme til orde selv om alle måske ikke har været lige opfindsomme.

Opgave 9

Det er vigtigt at eleverne hurtigt vænner sig til at bruge ordbogen som det naturlige hjælpemiddel den er.

Derfor denne øvelse, men gennem hele forløbet med den skriftlige dimension i dansk skal eleverne i hvert eneste tvivlstilfælde ty til ordbogen for at hente hjælp. Derfor skal læreren hele tiden motivere klassen, så det bliver en naturlig del af skriveprocessen.

Opgave 10

Egennavnene blev introduceret i Sådansk 3. Da det er vigtigt at eleverne ved hvad egennavne er, og at de skal skrives med stort, har vi taget et par ret frie opgaver med, samtidig med at reglen bliver repeteret.

Opgave 11

Hvis du som lærer fornemmer at dine elever er godt inde i den danske geografi, vil det være en god ide at kopiere side 27 op til A3-format.

+ side 28

Med navneord som det centrale får eleverne opøvet deres sproglige bevidsthed og kreativitet. Den første opgave med **Amalienborg** kan godt løses parvis, fx på 15 minutter.

Alle ord skal læses op, og de mere specielle og måske ikke lydrette skrives på tavlen og kommenteres.

Man bør give sig god tid til denne opgave.

Kan du?

Siden er en repetition af de første afsnit.

Man kan evt. begynde med at skrive de 18 ord som en orddiktat. Alle ordene er brugt i de respektive afsnit i andre forbindelser.

Udsagnsord

Afsnittet er en videreførelse af det tilsvarende i Sådansk 3. Hovedvægten bliver stadig lagt på hvad udsagnsord er, deres betydning og bøjningsendelser. Men i dette afsnit introducerer vi nye former og anvendelsesmuligheder.

Opgave 1

Eleverne vil sikkert opfatte nogle af tegningerne på forskellige måder. Derfor er det vigtigt at vi som lærere accepterer alle relevante forslag. Hvis nogle af dem er helt specielle, bør de skrives på tavlen og kommenteres.

Opgave 2

Denne opgave kan godt lægge op til at eleverne løser sidste del parvis. Da alle resultater skal læses op, vil det, udover fordelene ved at løse noget i fællesskab, også spare tid.

Opgave 5

Opgaven kan udvides med at eleverne parvis finder en person og skriver nogle karakteristiske ord i bydeform som den pågældende person ofte bruger.

Det kan fx være en dansklærer, en forældre, en tegneseriefigur.

Lad eleverne læse deres forslag op, og lad resten af klassen gætte hvem det er.

+ side 36

Det er vigtigt at eleverne med denne opgave vænnes til hurtigskrivning hvor der ses helt bort fra sproglige fejl. Derfor bør skriveprocessen højst vare et sted mellem 5 – 10 minutter.

Kan du?

Jeg nyder at cykle til stranden om sommeren sammen med nogle af mine venner. Det vil jeg skrive lidt om. Der har vi det nemlig altid sjovt. Vi kan godt lide at svømme i havet selv om vandet tit er koldt. Megen tid bruger vi på at spille bold i sandet. I roligt vejr kan mine kammerater og jeg også komme ud at sejle med en gammel mand der har en lille båd. Til sidst plejer vi at købe en sodavand og en is inden vi skal hjem. Efter sådan en dag er jeg træt, men glad.

Perioder, sætninger og tegn

Punktum er det absolut vigtigste tegn i en tekst. Derfor har eleverne i Sådansk 3 arbejdet meget med at sætte punktum, og arbejdet fortsættes i dette afsnit.

Mange elever har svært ved at finde ud af hvor en mening slutter og en ny begynder. Selv langt op i skolesystemet er der elever som ikke er i stand til at sætte punktum korrekt. Det er

vigtigt at alle elever i løbet af 4. klasse får lært at sætte punktum før de i 5. klasse skal til at sætte komma. Derfor starter arbejdet med en øvelse i at afgrænse en periode. Eleverne skal skrive hver periode på en linje for sig. De skal vænnes til at vurdere om en periode giver mening når den står alene.

Det at tage en periode ud af sin helhed og se om den giver mening når den står alene, er en god måde til at kontrollere om man har sat punktum det rigtige sted.

En anden måde man kan lære eleverne at bruge, er at læse teksten højt så de kan høre hvor de laver ophold i læsningen. Denne metode forudsætter selvfølgelig at eleverne kan læse rigtigt op, og det er bestemt ikke noget alle elever bare kan.

I Sådansk 3 og nu i Sådansk 4 har eleverne lært at bruge udtrykket ”en periode” om det der står mellem to punktummer. I de følgende opgaver skal eleverne lære hvad en **sætning** er. Udsagnsleddet er det vigtigste led i sætningen. Det er det led som sætter det hele i gang. Udsagnsleddet fortæller hvad nogen/noget gør, eller hvad der sker. Man kan sætte jeg foran udsagnsleddet.

Grundledet fortæller hvem eller hvad der gør noget. Eleverne lærer at der i en sætning er både et udsagnsled og et grundled. De to led hører sammen.

Der kan være flere led i en sætning end udsagnsled og grundled. Det lærer eleverne, men der bliver ikke sat navn på de øvrige led. Det sker i Sådansk 5 og 6. Her skal eleverne blot erfare at en sætning består af et udsagnsled og et grundled og evt. andre led.

Opgave 7

Gennem opgaven skal eleverne erfare at sætningsopbygningen kan varieres ved at ændre på leddenes placering og rækkefølge.

En meget stereotyp sætningsopbygning med grundled og udsagnsled placeret først i hver sætning giver en ensformig tekst.

Der kan tales om hvad det gør ved betydningen af leddene når de flyttes hen først i sætningen.

Hvis udsagnsleddet står først, bliver sætningen et spørgsmål.

Det led der placeres før udsagnsleddet, bliver fremhævet.

Opgave 8

I tekst A begynder alle sætninger med grundled og derefter udsagnsled.

I tekst B er der ændret på sætningsopbygningen i de sidste tre sætninger.

Opgave 9

I teksten er der fem perioder, og der er fem sætninger.

En periode består af én eller flere sætninger. Når der kun er én sætning i perioden, er perioden lig med en sætning.

Når en periode er et spørgsmål, skal der skrives med stort efter spørgsmålstegn.

Opgave 11

Personen i den røde cirkel er H.C. Andersen. Eleverne skal øve sig i at skrive spørgsmål og sætte spørgsmålstegn.

Når elever på dette trin skriver frit, bruger de ofte direkte tale i deres tekster. Derfor bør de kende det/de tegn der markerer direkte tale.

Vi har valgt kun at introducere replikstreg/talestreg i Sådansk 4 da tegnet er rimelig let for eleverne at lære og at bruge.

Mange elever vil have bemærket at direkte tale også kan markeres med anførelsestegn, så det kan der tales om i klassen. Man kan lade eleverne finde eksempler i frilæsningsbøger på hvordan direkte tale er vist.

I opgave 12-14 skal eleverne øve sig i at anvende talestreg når de skriver. Det er vigtigt at tale om at der rykkes ned på næste linje når der er en ny person der taler. Der sættes talestreg før den direkte tale, og der begyndes med stort.

+ side 46

Den første opgave på plussiden er udover at være en tegnsætningsøvelse også en øvelse i at læse og forstå oplysningerne i en tekst. Når man undlader at hjælpe, men stædigt opfordrer eleverne til at læse og bruge de oplysninger de får, vil de fleste elever selv kunne løse opgaven.

Svar: Frederik 87, Mads 20, Rasmus 120 mangler 60, Jacob 100, Nicolai 50.
Antal trin $120 + 60 = 180$.

Eventyr

I afsnittet arbejdes med genren eventyr. I 4. klasse har eleverne gjort mange erfaringer med eventyr, og de kan sikkert sætte ord på noget af det der er karakteristisk for eventyr og bruge det i deres skriftlige arbejde.

I den første opgave skal eleverne skrive eventyrord. Lad dem associere over ordet eventyr og skrive de ord de kommer til at tænke på.

Opgave 2

Opgaven er en fællesopgave hvor klassen i fællesskab skal skrive eventyrets genretræk. Siden kan de bruge når de selv skal skrive eventyr på de følgende sider. Lad eleverne selv sætte ord på og formulere genretræk.

Det er vigtigt at eleverne bliver helt bevidste om genretræk for eventyr. Skriv evt. alle genretræk på en planche i klasseværelset.

Eventyr:

- begynder ofte med ”Der var engang . . .”. Det viser at eventyret er tidløst – det kan foregå til hver en tid.
- eventyret foregår ofte ude i en stor skov, måske østen for solen. Eventyret er ikke stedsbestemt, men universelt – det kan foregå et hvilket som helst sted.
- personerne er konger, dronninger, prinser osv. Personerne optræder sjældent med navn.
- eventyr er overnaturlige – der trylles, dyr og ting kan tale osv.
- der optræder ofte magiske tal, fx 3 døtre, 3 dage, 3 forsøg, 3 prøver osv.
- der er mange gentagelser. Sproget er talesprogspræget.
- hovedpersonen er ofte et ungt menneske der skal igennem flere prøver for at opnå sit mål eller for at blive voksen.
- eventyr er bygget på modsætninger: ung/gammel, grim/smuk, rig/fattig, ond/god sort/hvid
- handlingen er enkel: begyndelse – handling – slutning.
- eventyr slutter ofte lykkeligt – de levede lykkeligt til deres dages ende.

De fleste opgaver i afsnittet er ”skriv med” opgaver hvor eleven skal skrive enten begyndelse, handling eller slutning til et eventyr.

Opgave 3

Eleverne skal skrive begyndelsen til eventyret. Før de skriver skal de læse handlingen grundigt så deres begyndelse passer til handlingen.

Opgave 5

Her er begyndelsen skrevet, mens handling og slutning er vist med illustrationer. Eleverne skal skrive eventyret færdigt ved at følge illustrationerne.

På baggrund af øvelserne i de første opgaver og illustrationerne på side 52 og 53 lærer eleverne at et eventyr kan deles i begyndelse, handling og slutning.

Eleverne lærer at handlingen kan deles i episoder konkretiseret ved hjælp af illustrationerne til eventyret eleverne skrev i opgave 5.

De fire episoder er:

- 1 Drengen tømmer søen og finder skatten med bælte, sværd og fløjte.
- 2 Ved hjælp af bæltet flyver drengen til borgen hvor troldmanden holder prinsessen fanget.
- 3 Drengen befrier prinsessen ved hjælp af sværdet.
- 4 Drengen og prinsessen angribes af vagten, men drengen klarer problemet ved hjælp af fløjten.

Det er helt oplagt at læse eventyr sammen med dette afsnit i hæftet. I hvert fald vil det være godt at eleverne får flere eventyr hvor de kan øve sig i genretræk og i at dele i begyndelse, handling og slutning og finde episoder i handlingen.

Eventyr egner sig godt til meddigtning. Som en ekstraopgave kunne læreren læse noget af et eventyr som eleverne så kan skrive færdigt. Fx eventyret om Frøkongen hvor oplæsningen kan stoppes der hvor frøen banker på døren.

Opgave 9

Før eleverne skal skrive handlingen til eventyret Dukken i græsset, har de brug for hjælp til at få styr på opgaven. Læs evt. begyndelsen og slutningen sammen i klassen, og tal om hvilke oplysninger i teksten der skal bruges til at skrive handlingen:

Der er 12 sønner som skal ud for at finde sig en kone.
Hun skal kunne spinde, væve og sy en skjorte på én dag.
Den yngste søn hedder Askeladden. Ham vil de andre ikke have med.
Askeladdens kæreste er Dukken i græsset.

Det kan være svært for nogle elever at forstå at Dukken i græsset er Askeladdens kæreste. Den oplysning er vigtig for at forstå og skrive eventyret.

Hvorfor mon hun kaldes Dukken i græsset? Lad evt. eleverne komme med forslag til hvad der kan ske i handlingen så alle har noget at skrive om når de skal i gang.

Opgave 10

I den sidste store skriveopgave i afsnittet skal eleverne skrive et helt eventyr på egen hånd. Skrivelinjerne på side 55 er til de overvejelser eleverne skal gøre sig inden de begynder på at skrive eventyret.

Ved at besvare/overveje punkterne på siden får eleverne gjort nogle overvejelser over hvad eventyret skal handle om – en slags køreplan eleven kan bruge når eventyret skrives. Det er vigtigt at lære eleverne gode skrivevaner, og hertil hører at man planlægger sin skrivning, skriver løs, får respons og derefter passer til og skriver færdig. Om respons se kommentarerne til afsnittet Rækkefølge og afsnit.

+ side 56 er en slags gådeeventyr. Der må ikke bruges overnaturlige hændelser til at besvare opgaven.

Der er to muligheder for løsning på gådeeventyret.

1. mulighed:

Han kan sejle geden over og sejle alene tilbage.

Derefter kan han sejle ulven over og tage geden med tilbage.

Så kan han tage kålhovedet med og efterlade geden.

Og til sidst kan han sejle over og hente geden og bringe den over til ulven og kålhovedet.

2. mulighed:

Han kan sejle geden over og sejle alene tilbage.

Derefter kan han sejle kålhovedet over og tage geden med tilbage.

Så kan han sejle ulven over og efterlade geden.

Til sidst kan han sejle over og hente geden og bringe den over til ulven og kålhovedet.

Eventyret side 57 delt i afsnit

Eventyret om Den gode pige

Engang for længe siden var der en from og god lille pige hvis forældre var døde.

Hun havde ikke mere noget hjem. Hun havde ikke andet i hele verden end det tøj hun havde på kroppen.

Da gik hun ud i verden, og på vejen mødte hun et barn.

- Jeg fryser sådan på mit hoved. Giv mig noget jeg kan tage på.

Så tog pigen sin hue af og gav den til barnet.

Pigen gik videre, og da hun igen var gået et stykke kom et andet barn. Det havde ingen kjole. Lidt senere bad barnet også om et skørt, og pigen gav hende både kjole og skørt.

Til sidst kom pigen ind i en skov, og da var det allerede mørkt. Da kom endnu et barn og bad om noget undertøj. Den fromme pige mente godt hun kunne give undertøjet bort når det var mørkt.

Da faldt stjernerne fra himlen ned som hårde guldmønter. Og pludselig stod pigen i den smukkeste kjole. Så samlede hun pengene sammen og var rig resten af sine dage. Og hvis hun ikke er død, så lever hun lykkeligt endnu.

Diktat Sådansk 4 - side 57

Navn: _____ klasse: _____

Eventyret om Den gode pige

Engang for længe siden var der en _____ og god lille pige _____ forældre var døde. Hun havde ikke mere noget _____. Hun havde ikke _____ i hele _____ end det tøj hun havde på kroppen.

Da gik hun ud i _____, og på vejen _____ hun et barn.

- Jeg fryser sådan på mit _____. Giv mig _____ jeg kan tage på. Så tog pigen sin hue af og gav den til barnet.

Pigen gik videre, og da hun _____ var gået et stykke kom et andet barn. Det havde _____ kjole. Lidt _____ bad barnet også om et skørt, og pigen gav hende både kjole og skørt.

Til _____ kom pigen ind i en skov, og da var det _____ mørkt. Da kom

_____ et barn og bad om
_____ undertøj. Den
_____ pige mente godt hun kunne give undertøjet
_____ når det var mørkt.

Da faldt _____ fra himlen ned som hårde
guldmønter. Og _____ stod pigen i den smukkeste
kjole. Så samlede hun _____ sammen og var rig
resten af sine dage.

Og _____ hun ikke er død, så lever hun lykkeligt
_____.

Vi ser på ord

I afsnittet introducerer vi nogle nye sproglige begreber. Specielt gør vi meget ud af synonymmer for at give eleverne et begyndende indblik i at præcisere deres sprog. Samtidig repeterer vi sammensatte ord i en udvidet form i forhold til afsnittet i Sådansk 3. Afsnittet skulle gerne gøre eleverne mere sproglige bevidste, både hvad ordenes betydning og dannelse angår.

Opgave 1

Her er nogle forslag til yderligere synonymmer til ordet **gå**:

vandre- skride – trampe – trave – sjokke – vakle – halte - vrikke

Opgave 3

Da fotografiet indeholder utrolig mange delelementer, er det i sig selv en spændende opgave for eleverne at gå på opdagelse i det.

Derfor kan man starte opgaven ved i fællesskab at snakke om hvad de kan se på billedet, altså en slags billedbeskrivelse.

Hvis eleverne har flere forslag end de afsatte linjer, kan de naturligvis fortsætte rækken i et kladdehæfte.

Opgave 4

2. del af opgaven lægger ligesom andre opgaver i dette hæfte op til processkrivning. Det er vigtigt at eleverne i forbindelse med frie skriveopgaver får nogle redskaber/ ideer inden de går videre med skrivningen. Det er også særdeles vigtigt at de vænner sig til at få inspiration og respons fra de andre i klassen. Det skærper skriveprocessen, gør dem mere sproglig bevidste og udvider målgruppen så det ikke blot er et anliggende mellem den enkelte elev og læreren.

Opgave 8 + 9

Disse to opgaver skal gøre eleverne opmærksomme på at skrift- og talesprog er to forskellige ting som har indflydelse på ordenes betydning og stavemåder.

I opgave 9 kan der fx være følgende muligheder:

banke – ring – bakke – brud – drage – drive – ende – fyre – have – hale – hold – klare – lade – mærke – pakke – rose – skuffe – uhyre – hane –

Opgave 10

Her får eleverne repeteret at sammensatte ord forstås bagfra. Dvs. at første del fortæller noget om hvad det bruges til, mens sidste del der bøjes, fortæller hvilken ting der er tale om.

+ side 66

opgave 1

Løsningerne på de 5 ord er:

SPADSERER

KAMMERATER

SNOTHVALP

MISBRUGE

BEGYNDELSE

+ side 66

opgave 2

Følgende forslag kan fx bruges:

sang – sanger

køb – køber

ryg – ryger

tab – taber

arbejd – arbejder
mal – maler
hjælp – hjælper
vælg – vælger
vind – vinder
læs – læser

Kan du?

I går eftermiddag da Pia kom hjem fra skole, havde hun en frygtelig tandpine. Da hun begyndte at græde, sagde hendes mor at de hellere måtte gå til tandlægen med det samme.

Der var mange mennesker i venteværelset, men efter en times tide blev det Pias tur. Hun kom ind i stolen, og den venlige tandlæge kikkede på hendes tænder. Så sagde han at det bare var et lille hul, og at det ikke ville gøre ondt. Han behandlede hende meget forsigtigt med et bor, og snart efter var hun færdig.

Da de var kommet hjem, gik hun i seng, og hun sov hurtigt. Næste morgen kunne Pia slet ikke mærke noget og gik glad i skole igen.

Rækkefølge og afsnit

I afsnittet skal eleverne gøre de første erfaringer med at disponere stoffet i en tekst. Der arbejdes med at få ideer – vælge ud – sætte i rækkefølge, dele i afsnit og give respons.

Udgangspunktet for arbejdet er en typisk elevtekst fra klassetrinnet.

Opgave 1

Opgaven skal vise eleverne at man ordner ordene på et idékort ved at sætte dem i en valgt rækkefølge.

Eleverne vil sikkert vide noget om ordene *bange* og *krager* fra idekortet. Hermed kommer samtalen ind på om det er de ”rigtige” ord der er valgt at skrive om.

Læreren kan knytte teksten her sammen med det eleverne lærte om at beskrive. Amalie kunne have beskrevet besøget på museet og situationen med ordet *bange*. I stedet skriver hun som om alt er lige vigtigt – hvad der er typisk for mange elever på dette klassetrin. En grundig samtale om teksten vil kunne åbne elevernes øjne for hvordan man kan forbedre sine tekster.

Næst efter punktum er afsnit det vigtigste tegn i en tekst. Det letter læserens forståelse af teksten når den er delt i afsnit. Derfor arbejdes der med at lære at dele en tekst i afsnit i de næste opgaver.

Eleverne skal vide at et nyt afsnit markeres ved at rykke ned på næste linje og starte lidt inde på linjen.

1. afsnit handler om cykelturen ud til hytten.
2. afsnit handler om indkvarteringen.
3. afsnit handler om hvad de lavede resten af den dag.
4. afsnit handler om næste dag.

Opgave 3

Eleverne skal skrive teksten delt i afsnit for at øve sig i at dele korrekt.

Teksten handler om en sejltur i havnen og et besøg i Tivoli.

Opgave 4

Cecilies tekst om fritid handler om: håndbold, billedskole, legedag, fritteren, aftenklub, travl og sjov fritid.

Cecilies tekst kan være et eksempel eleverne kan få ideer fra når de selv skal skrive om deres fritid.

Man kan evt. udfylde ”dispositionsmodellen” over Cecilies tekst sammen med eleverne.

Find denne som download på www.alinea.dk under Materialer – Dansk – Sådansk – Downloads.

Respons

Responsarbejdet har til formål at forbedre den enkelte elevs tekst ved at gøre eleven opmærksom på forhold i teksten som kan gøres bedre – forhold som eleven ikke selv har været opmærksom på eller har tillagt nogen betydning. For at responsen kan være en hjælp, skal den være præcis og evt. kan der gives konkrete forslag til forbedringer. Responsen bør også omfatte ros af de gode forhold ved teksten. Det er vigtigt at der altid er en positiv tilgang til de tekster der gives respons.

Det kræver selvsagt en faglig indsigt at kunne give forslag til hvordan en tekst kan skrives bedre, en indsigt som kun læreren kan forventes at besidde. Det udelukker dog ikke eleverne fra at deltage i responsarbejdet når blot arbejdet er målrettet mod bestemte områder som eleverne magter. Det kan være områder der er arbejdet med i klassen, fx punktum, afsnitsinddeling, retstavning, genretræk, skrive detaljeret m.m. og som eleverne derfor er i stand til at vurdere brugen af.

Når responsarbejdet på denne måde er målrettet og begrænset til at omfatte områder som eleverne behersker, er responsarbejdet meget givende for eleverne.

Eleven som giver respons, opøver en kritisk og opmærksom holdning til skrevne tekster – i første omgang kammeraternes tekster som han skal give respons, men det vil også have en afsmittende virkning på egne tekster.

Eleven som modtager respons, bliver bedre til at lytte til og bruge konstruktive råd, og han bliver vant til at en tekst ikke lige er skrevet færdig i første forsøg. Det kræver arbejde at skrive gode tekster, og arbejde betyder i denne forbindelse blandt andet at der skal rettes i teksten, dele skal måske skrives om – og det kan være nødvendigt at gøre det flere gange før resultatet er tilfredsstillende. Så at lære at læse egne tekster kritisk med henblik på mulige forbedringer, er et af responsarbejdets langsigtede mål. Et mål der indebærer at eleven kan skrive gode tekster også uden at få respons fordi han er i stand til at give sig selv respons på egne tekster.

I responsarbejdet er det altså læreren der er den overordnede og styrende i kraft af sin faglige viden, men eleverne kan deltage i arbejdet ved at undersøge hinandens tekster for udvalgte områder der er arbejdet med på forhånd i klassen. Efterhånden som eleverne gennem skoleforløbet bliver fagligt dygtigere, kan de udføre mere og mere af responsarbejdet på egen hånd, men det er ikke meningen at eleverne skal overtage undervisningen. Uanset klassetrin er det læreren som er den faglige kapacitet, og det er altid læreren der skal overvåge undervisningen og videregive sin faglige viden til eleverne – også i responsarbejdet.

Kammeraterne kan være med i responsarbejdet for eksempel ved at fortælle hvad de synes er godt ved de tekster eleverne læser højt for hinanden. Det er vigtigt altid at have en positiv tilgang til responsarbejdet og altid huske at fortælle hvad der er godt ved den tekst der gives respons på.

Det er også vigtigt at man koncentrerer responsen om nogle få forhold ved teksten. Det vil for de fleste elever virke uoverkommeligt at skulle rette mange forskellige forslag der omfatter alle dele af teksten.

Udvælg ét eller nogle ganske få områder og koncentrer responsen om dem. Det kan for eksempel være at vurdere hvorvidt teksten kan blive bedre ved at der udvælges en begivenhed som eleven kan skrive detaljeret om for derved at gøre teksten mere spændende. I Amalies tekst om hytteturen kunne det være at hun skulle skrive detaljeret om museumsbesøget.

Arbejdet med respons i Sådansk 4 tager udgangspunkt i en eksemplarisk elevtekst fra klassetrinnet. At teksten er skrevet af en for eleverne ukendt pige, gør responsarbejdet mindre følsomt.

Responskemaet på side 72 er lavet specielt til den pågældende tekst hvor responsen rettes mod de områder som eleverne netop har arbejdet med.

Eleverne skal begynde med at skrive det de synes, er godt ved teksten.

Derefter skal de se på om begivenhederne bliver fortalt i den rigtige rækkefølge, og om teksten er delt i passende afsnit, og om der er sat punktum.

Når de forhold er undersøgt, skal eleverne skrive hvad der kan blive bedre i teksten. De skal være konkrete i deres forslag til forbedringer. Der må ikke kun skrives et ja eller et nej. Der er plads til at skrive for eksempel hvor i teksten begivenhederne ikke bliver fortalt i den rigtige rækkefølge osv.

Arbejdet med respons ud fra et til teksten udarbejdet responskema er én måde at give respons på.

At stille spørgsmål til teksten er en anden god måde at gribe responsarbejdet an på. I Amalies tekst på side 68 skulle eleverne stille spørgsmål til teksten.

Eleverne skal lære at give hinanden respons, men som tidligere nævnt er det læreren der er den overordnede person i arbejdet, og det er læreren der bør give eleverne den endelige respons i elevernes egne tekster.

Opgave 7

Eleven skal have en kopi af teksten som de kan klippe i. Når eleverne klipper perioderne ud enkeltvis, kan de se om hver enkelt periode giver mening. De enkelte perioder lægges i rigtig rækkefølge, og den færdige tekst limes til sidst på et ark papir.

Her er et forslag til hvilken rækkefølge teksten kan fortælles i:

jeg vil fortælle om en tur til Grønland
sammen med mor og far skulle jeg flyve for første gang
derfor var jeg både spændt og nervøs
heldigvis gik flyveturen godt
vores lille familie ankom til Sukkertoppen
de første dage brugte vi på at se byen
den er ikke så stor
der er kun omkring 10 000 indbyggere

efter nogle dages forløb sejlede vi alle tre ud i en motorbåd med nogle grønlandske fangere
med geværer skød de sæler
*de holdt til tæt ved land
den sidste dag inviterede nogle grønlændere os ind på indlandsisen med hundeslæde
jeg var ved at tisse i bukserne af skræk
så stærkt løb hundene
jeg vil aldrig glemme den ferie

* Ordet ”til” mangler desværre i teksten i bogen

+ side 74

Digtet Tykke Filips onde cirkel sat i rigtig rækkefølge:

Tykke Filip er tyk
fordi han spiser kager.

Tykke Filip spiser kager
fordi han må trøste sig.

Tykke Filip må trøste sig
fordi han bliver drillet.

Tykke Filip bliver drillet
fordi han er tyk.

Tykke Filip er tyk
fordi han spiser kager.

Kan du?

Teksten delt i afsnit og med alle tegn sat.

To drenge og to piger de skulle på en cykeltur. Pludselig så en af drengene noget inde i skoven men der var ikke andre end ham der så det. De andre cyklede bare videre. Drengen gik ind i skoven for at se hvad det var. Han gik længere ind i skoven men da han var kommet et godt stykke ind i skoven ville han ikke slæbe på sin cykel mere. Han satte cyklen op ad et træ og gik så længere ind i skoven.

Pludselig opdagede hans venner at han var væk. De stod af cyklerne for at lede efter ham. Så så den ene hans cykel som stod op ad træet. Der så de nogle fodspor. De gik efter fodsporene indtil de kom til et lille hus.

Så gik de hen til huset og bankede på. Det var drengen der lukkede op.

- Hvad laver du her?

- Jeg er faret vild og så fandt jeg huset her.

- Vi er ikke faret vild. Så kører vi hjem.

(elevtekst)

Diktat Sådansk 4 - side 75

Navn: _____ klasse: _____

To _____ og to piger de _____

på en cykeltur. Pludselig så en af _____ noget

_____ i skoven men der var ikke

_____ end ham der så det. De

_____ cyklede bare videre.

_____ gik ind i skoven for at se

_____ det var. Han gik _____

ind i skoven men da han var kommet et _____ stykke

ind i skoven _____ han ikke slæbe på sin cykel mere.

Han satte cyklen op ad et træ og gik så _____ ind i

skoven.

Pludselig _____ hans _____ at

han var væk. De stod af _____ for at lede efter ham. Så

så den ene hans cykel som stod op ad _____ . Der så de

nogle _____ . De gik efter

_____ indtil de kom til et lille hus.

Så gik de hen til huset og _____ på. Det var drengen

der _____ op.

- _____ laver du her?

- Jeg er faret _____ og så

_____ jeg huset her.

- Vi er ikke faret _____. Så kører vi hjem.

Vi skriver dagbog

Oplægget til afsnittet om at skrive dagbog er hentet fra bogen Alberts dagbog skrevet af Anders Jacobsen og Sören Olsson.

På side 82 er der flere titler på bøger skrevet i dagbogsform for klassetrinnet. Bøgerne kan være til inspiration for eleverne.

Opgave 1

I første opgave skal eleverne sætte ord på hvad en dagbog er, og hvorfor man skriver dagbog. Her kan hver enkelt elev komme med sine erfaringer med dagbogsgenren.

Det følgende er hvad 4.b havde noteret:

Man skriver dagbog:

- hver dag
- når man er ked af det
- når man har oplevet noget særligt
- fordi man kan fortælle alt til dagbogen
- fordi dagbogen lytter
- fordi den kan holde på en hemmelighed
- fordi man kan fortælle den sine dybeste hemmeligheder
- som om man snakker med en ven

Elevernes forskellige udtalelser kan noteres på tavlen, og på baggrund af dem og en fælles klassesdrøftelse kan klassen opstille genretræk som eleverne kan bruge når de skriver dagbogstekster. Som ved eventyr kan man notere genretrækkene på en planche der kan hænge i klassen.

Opgave 2

Her skal eleverne sætte sig i en anden persons sted og skrive ud fra personens synsvinkel. Det er vigtigt at fortælle eleverne at de skal fortælle dagbogen de tanker, følelser og reaktioner de tror personen har, og at de skal skrive i *jeg* form.

Når eleverne har skrevet Simones eller Daniels dagbog, og klassen har talt om besvarelsene, kan man evt. give dem flg. oplæg at skrive videre på:

Ekstraopgave

Hvad nu hvis Simone har svaret ja, og det slet ikke er Daniel der har skrevet brevet, men nogle kammerater?

Skriv Simones eller Daniels dagbog for den dag det bliver opdaget.

Dagbogsgenren egner sig fint til meddigtning hvor eleverne skal sætte sig i andre personers sted – skrive ud fra en anden persons synsvinkel. I mange læsetekster for klassetrinnet vil der være gode muligheder for at lade eleverne digte med i dagbogsform.

Teksten om drengen Anders, der findes i læsebogen Sådansk 4 i afsnittet Fritid, er velegnet til meddigtning.

Når eleverne har læst teksten, kan de finde alle de steder i teksten som fortæller hvordan Anders har det, og finde ud af hvorfor.

Eleverne kan digte med ved at skrive Anders' dagbog fra samme aften lige før han lægger sig til at sove.

Opgave 3

Da dette er en meget åben opgave kan eleverne have brug for mere inspiration til hvad de skal skrive om gennem en klassesamtale.

Opgave 4

Opgaven er et eksempel på en anden type dagbogsskrivning hvor teksten ikke er hemmelig, men beregnet til offentliggørelse. Klassen kan evt. tale om hvorfor man udgiver sådanne dagbøger.

Opgaven er et oplæg til hvordan eleverne kan gøre når de skal skrive opgave 5.

+ side 82

I Alberts dagbog er der sjove eksempler på hvordan ”Kære dagbog” kan varieres.